

El Sindicat Agrícola de Sant Boi de Llobregat (1909-1939)

per Gemma Tribó Traveria

Aquest fou un dels sindicats de la comarca del Baix Llobregat que nasqué impulsat per la llei de Sindicats de 28 de gener de 1906, llei que serví per a canalitzar l'estalvi pagès per mitjà de la vida associativa. No fou el primer de la comarca, cronològicament els de Cornellà (agost de 1907), Gelida (març de 1908) i Sant Just Desvern (octubre de 1907) el precediren, però sí que fou el primer, i potser l'únic a la part baixa de la comarca, que va crear una caixa rural.¹ El Sindicat de Sant Boi, fundat el març de 1909, tenia, a més, com a objectius bàsics, facilitar adobs i llavors a bon preu als seus associats, objectius que compartia amb els altres sindicats recentment creats a la comarca.

Aquestes associacions pageses, que eren de composició social molt heterogènia —entre els associats hi havia pagesos benestants, però la majoria eren petits propietaris, parcers o arrendataris—, cobrien també altres objectius que ni la iniciativa privada ni els recursos públics atenien: la divulgació pels pobles i entre els grups més pobres de la pagesia dels avanços tècnics i l'ensenyança agrícola, feina realitzada sota la tutela ideològica de plantejaments interclassistes. Serviren, sobretot, per a sumar esforços individuals en una tasca comuna, la qual cosa ajudà a la pagesia mitjana baixllobregatina a resoldre problemes vinculats a la comercialització dels seus productes, tant relatius al mercat barceloní com a l'exportació i a la creació d'un important capital social compartit per tots els associats. L'element motor d'aquest procés fou la capitalització de l'agricultura per mitjà de la via associativa, perquè tal com deia la Junta del Sindicat en

1. MINISTERIO DE FOMENTO, *Memòria descriptiva-estadística social agrària de las entidades agrícolas y pecuarias* (Madrid 1917), ps. 164-165. Segons aquesta Memòria, a més de la Cambra, existien a la comarca 12 sindicats: el de Castellbisbal, fundat el 1913 i amb 139 socis; el de Cornellà, fundat el 1907 i amb 104 socis; el de Gelida, fundat el 1908 i amb 24 socis; el de Sant Boi, fundat el 1909 i amb 200 socis; el de Sant Joan Despi, fundat el 1900 i amb 64 socis; el de Sant Just Desvern, fundat el 1907 i amb 18 socis i els de Molins de Rei, Corbera de Llobregat, Sant Andreu de la Barca, El Prat de Llobregat, Castelldefels i l'Hospitalet de Llobregat. D'aquests sis darrers només en tenim constància i no disposem d'informació perquè no respongueren el qüestionari que els envià el Ministeri per a fer una estadística social agrària.

finalitzar l'any 1914 i fer un balanç econòmic dels cinc primers anys d'existència del Sindicat: «On serien aquestes pessetes si no existís una societat com aquesta? Al calaix dels industrials i no en poder dels pagesos.»²

1. EVOLUCIÓ, COMPOSICIÓ SOCIAL I ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT

L'interclassisme inicial, sense desaparèixer del tot, s'anà diluint en arribar la Segona República. D'unes relacions dòcils i amistoses amb l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, la Federació Agrícola Catalano-Balear i la Cambra Agrícola Oficial del Baix Llobregat, creada l'any 1904 i que representava els interessos dels grans propietaris, el Sindicat Agrícola de Sant Boi, sense trencar les relacions cordials amb aquestes organitzacions, s'anà acostant a la Unió de Vinyaters i a la Unió de Rabassaires, i, malgrat que la Unió de Sindicats Agrícoles, depenent de la FACB, tingués bones relacions amb el Sindicat de Sant Boi, als anys trenta no tots els membres del Sindicat veien amb bons ulls aquesta identificació.

En concret, els pagesos més pobres, obligats a vendre a la menuda per a subsistir, creien que l'USA només defensava els interessos dels pagesos que venien al major. La revifalla de l'exportació als anys trenta ajudà a superar la polèmica, ja que el Sindicat es convertí de nou, seguint les línies dels anys fundacionals i després d'haver passat per moments molt crítics, en una eina insubstituïble per a organitzar l'exportació a nivell local i garantir la sortida per Portbou o per Irun de les fruites i les verdures de Sant Boi gràcies a la coordinació amb l'USA.

No podrem tractar en profunditat tots els aspectes de la història, el funcionament i l'evolució del Sindicat, però intentarem aturar-nos en alguns aspectes que ens ajudaran a entendre una mica les etapes més creatives de la vida associativa dels pagesos baixllobregatins: els anys del seu naixement, la conjuntura de la Primera Guerra Mundial i els anys trenta. Etapes en què, gràcies a la convergència d'esforços individuals en una tasca col·lectiva, la pagesia baixllobregatina aconseguí que la petita i mitjana propietat veïna sortissin ben parades de la crisi agrícola finisecular i es dotà d'un element de cohesió social i d'identitat comarcal, trets que es reforçaren gràcies a l'exportació. Els fons dels sindicats serviren per a capitalitzar una agricultura on la terra era molt poc concentrada i els petits pagesos no disposaven de diners. Es compraren màquines que mai un pagès individual no hauria pogut somniar, s'abaratiren els costos d'adobs i matèries químiques i es facilitaren les vies de comercialització. És a dir, gràcies a la creació d'un capital social, vehiculat per la vida sindical, s'ajudà a la integració de la petita propietat a les relacions de producció capitalistes, fet inversemblant i inexplicable sense el protagonisme del fenomen associatiu.

Al mateix any 1909, el sindicat ja comptava amb noranta-tres socis, però el nucli que féu de motor eren els vint-i-cinc socis que es comprometeren amb accions per tal de construir el local. Entre ells hi havia els germans Mirabent Figueres, Joan Puig Villarrubies, Baldiri Farrés, Francesc Font i Cristòfol

2. Arxiu del Sindicat Agrícola de Sant Boi, Llibre d'Actes (desembre de 1914).

Rebull, que constituïren l'ànima del Sindicat.³ En el quadre següent, que relaciona el nombre de socis amb les terres que conreen, siguin propietaris o explotadors, s'entén per petita propietat o explotació aquella que no garanteix la subsistència de la família pagesa i situem el límit en les explotacions inferiors a 2,99 hectàrees, frontera versemblant únicament si tota la terra era de secà. L'explotació mitjana, de 3 a 9,99 hectàrees, incorpora puntualment treball assalariat, i la gran explotació, de més de 10 hectàrees, necessita habitualment mà d'obra exterior per a una correcta explotació de les terres.

Sindicat Agrícola de Sant Boi. Socis i terres que cultiven, 1909

<i>hectàrees</i>	<i>núm. socis</i>	<i>%</i>	<i>ext. hect</i>	<i>%</i>
0-0,99	22	24,44	15	7,08
1-1,99	26	28,88	39,88	18,83
2-2,99	20	22,22	49,47	23,26
3-4,99	16	17,77	62,69	29,61
5-9,99	5	5,55	31,81	15,02
10-19,99	1	1,11	12,85	6,06
20-49,99				
Total	90		211,7	

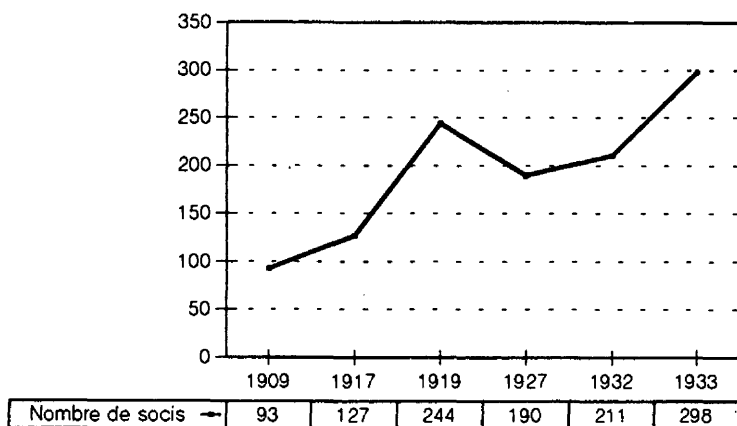
El sindicat cresqué en afiliació, de manera que deu anys després de la seva fundació tenia dos-cents quaranta-quatre socis i en arribar la Segona República assolí quasi els tres-cents. (Vegeu el gràfic de la pàgina següent.)

Després de l'arrencada inicial, durant els primers anys de Guerra Europea hi hagué un estancament. L'any 1917, a causa possiblement de la carestia d'adobs i de l'increment de la demanda europea de productes agrícoles, el Sindicat tornà a créixer amb la incorporació de trenta-quatre socis nous. Després de la Guerra Europea, els primers anys de la dictadura de Primo de Rivera constitueixen un altre període d'estancament i de pèrdua de socis. El punt més baix correspon al 1927 amb únicament cent-noranta socis, cinquanta-quatre menys que al 1919. La darrera ona d'afiliació àmplia fou entre 1932 i 1933, quan es passà de dos-cents onze a dos-cents noranta-vuit socis.

La greu crisi que va viure el Sindicat, provocada alhora per la nova orientació del mercat d'entreguerres i per la conjuntura política de la Dictadura, féu que l'any 1929, al mateix temps que se suprimia la Caixa Rural, a causa de la gravosa situació econòmica que creaven els socis que se n'anaven i que volien recuperar el capital, la Junta Directiva acordés suprimir l'entrada de 25 pessetes per a ser soci. Malgrat no haver de pagar entrada, fins a l'arribada de la Segona República

3. La informació sobre el Sindicat Agrícola de Sant Boi és extreta dels lligalls ordenats cronològicament que es conserven a l'actual Cambra Agrària de Sant Boi que amablement el Sr. Baldini Ros em va deixar consultar l'any 1987. D'ara en endavant citarem SASB.

*Sindicat Agrícola de Sant Boi, 1909-1933.
Evolució del nombre de socis*

el nombre d'afiliats no cresqué. A més, aquest creixement estigué també afavorit per la revisió de quotes. Des de la seva fundació els socis pagaven en proporció a la terra que explotaven i segons els tipus de contracte d'explotació. En arribar l'any 1932, la necessitat de revisar les quotes s'imposà, ja que hom sospitava que «ni ha d'antigues que pàgan poc per la terra que conreen».

La inexistència d'entrada i la revisió de quotes facilità l'entrada a petits pagesos que d'aquesta manera pogueren participar en l'exportació dels anys trenta, gràcies a la infraestructura organitzativa del Sindicat. Alguns vells socis no acceptaven de bon grat aquestes incorporacions queixant-se dels deutes dels «nous», quan, de fet, de socis morosos o al descobert n'hi hagueren sempre. Aquesta queixa, en realitat, reflectia el fet que els nous socis eren majoritàriament pagesos pobres. Observeu els quadres de la pagina següent.⁴

La composició social era molt heterogènia: propietaris, parcers i arrendataris, majoritàriament conreadors de petites explotacions, eren la base social del Sindicat. Si comparem les dades de 1909 amb les de 1912 i 1933 observarem com, en tots els anys, el pagès de petita explotació era el dominant, però existia una tendència que la mitjana propietat guanyés presència i, sobretot, assumís el

4. Les dades per a elaborar aquests quadres han estat localitzades al SASB-LLA dels anys corresponents. Per a aprofundir més en el coneixement del Sindicat Agrícola de Sant Boi de Llobregat, hom pot consultar el capítol 14 de la tesi de doctorat de Gemma TRIBÓ TRAVERIA, *Evolució de l'estructura agrària del Baix Llobregat (1860-1931)*, dedicat a l'associacionisme i al comportament polític dels pagesos del Baix Llobregat (Barcelona, Universitat de Barcelona, 1989).

protagonisme social i la direcció del sindicat. Aquesta tendència, en part neutralitzada per l'entrada de vuitanta-set socis nous entre 1932 i 1933, s'explica per la importància sòcio-política de la mitjana explotació a la comarca. La nombrosa entrada de petits pagesos, propietaris o arrendataris, al Sindicat durant els primers anys de la Segona República ajuda a entendre l'acostament als plantejaments rabassaires i l'agudització de les contradiccions internes dins el Sindicat, entre els pagesos benestants i els pagesos pobres. Contradiccions que, d'altra banda, el clima polític de la Segona República ajudava a emergir.

Nombre de socis i estructura de la propietat

<i>Abans de 1932</i>				<i>Socis nous de 1932 a 1933</i>				
<i>Hectàrees</i>	<i>socis</i>	<i>%</i>	<i>ext. hect.</i>	<i>%</i>	<i>socis</i>	<i>%</i>	<i>ext. hect.</i>	<i>%</i>
0-0,99	43	20,37	28,5	4,5	28	32,18	20,17	8,59
1-1,99	46	21,80	73,87	11,67	24	27,58	38,19	16,26
2-2,99	46	21,80	117,64	18,58	15	17,24	40,26	17,14
3-4,99	40	18,95	145,21	22,94	10	11,49	39,83	16,96
5-9,99	31	14,69	201,44	31,82	7	8,04	45,01	19,16
10-19,99	5	2,36	66,32	10,47	2	2,29	26,92	11,46
20-49,99					1	1,14	24,48	10,42
Totals	211		632,98		87		234,86	

Socis i terres que conreen (1933)

<i>hectàrees</i>	<i>socis</i>	<i>%</i>	<i>ext. hect.</i>	<i>%</i>
0-0,99	71	23,82	48,67	5,61
1-1,99	70	23,48	112,06	12,92
2-2,99	61	20,46	157,9	18,21
3-4,99	50	16,77	185,04	21,34
5-9,99	38	12,75	246,45	28,42
10-19,99	7	2,34	93,24	10,75
20-49,99	1	0,33	24,48	2,82
Total	298		867,84	

En analitzar la composició social, hi ha dos factors que hem de recordar. La majoria dels petits explotadors tenien un tros de terra al regadiu i un tros al secà. Si la terra cultivada al regadiu sobrepassava les dues mujades —és a dir era quasi d'una hectàrea— es podia considerar que es tractava d'un pagès benes-

tant.⁵ El segon factor a tenir present era el tipus de contracte: el que predominava era l'arrendament. A partir de les dades de la Mútua d'Accidents de la Unió de Rabassaires, a la qual s'asseguraren alguns membres del Sindicat durant la Segona República, hem calculat que de les terres cultivades pels pagesos sindicats se n'explotaven un 65,73 % en règim d'arrendament, mentre que la resta, el 34,27%, ho era en règim de propietat. Molts pagesos eren explotadors mixtos: conreaven un petit tros de terra en propietat i un altre petit tros en arrendament.⁶

Mútua d'Accidents de la Unió de Rabassaires (1936)

Grup explot.	Propietaris		Arrendataris		Mixtes	
	nº	ext.	nº	ext.	nº	ext.
0-0,99 H	3	1,7	2	1,26	-	-
1-1,99 H	-	-	2	3,2	2	3,65
2-2,99 H	2	5,4	4	9,38	4	9,24
3-4,99 H	-	-	2	7,63	4	15,73
5-9,99 H	-	-	-	-	1	5,13
10-19,99 H	-	-	-	-	-	-
20-49,99 H	-	-	-	-	-	-
> 50 H	-	-	-	-	-	-
Totals	5	7,1	10	21,47	11	33,75

El total de terres en propietat era de 21,36 hectàrees (7,1 + 14,26) i les terres arrendades totalitzaven 40,96 hectàrees (21,47 + 19,49). Així, els membres de la Mútua d'Accidents de la Unió de Rabassaires del Sindicat Agrícola de Sant Boi conreaven en propietat el 34,27%, i la resta, el 65,73%, eren terres arrendades. Aquesta mostra d'un total de vint-i-quatre socis bé pot representar els percentatges generals de terres cultivades en arrendament i terres cultivades en propietat pels integrants del Sindicat Agrícola de Sant Boi.

2. LA CREACIÓ DE CAPITAL SOCIAL: LES BASES D'UN SINDICALISME COOPERATIU

L'any 1919, en una enquesta enviada per la Mancomunitat de Catalunya a la pregunta següent: «A quina feina es dedica l'Associació?», la resposta era clara:

5. J. LLOVET MONT-ROS i J. M. RIU VULART, a *El conreu de la terra com a ocupació secundària dels no agricultors* (Barcelona, Arxius, 1936), afirmen que, el 1936, una hectàrea de regadiu corresponia a jornals per a un home durant un any.

6. A la columna de mixtos, el total de terra en propietat és de 14,26 i la terra en arrendament és 19,49. L'explotació mitjana era de 2,59 hectàrees (62,32 hectàrees / 24 explotacions). La majoria dels pagesos tenien més de la meitat de les terres de secà i predominaven els arrendaments i els petits conreadors. Si ens fixem en el quadre de 1936, únicament dos pagesos propietaris sobrepassen les dues hectàrees.

«A l'experiència de conreus, selecció de fruits, guarderia rural, auxiliar els socis en els seus treballs, facilitar amb bones condicions elements de producció i foment de l'agricultura.» Més endavant, a la pregunta: «Què necessiteu?», els membres del Sindicat diuen: «Comunitat de primeres matèries, un Banc Agrari Català, conferències agrícoles.» Aquestes dues respostes resumeixen molt bé la vida del Sindicat. La primera recull els objectius assolits; la segona denuncia unes mancances estructurals de l'agricultura catalana i espanyola que difícilment es resoldran.

La dependència de la importació per a abastir d'adobs químics l'agricultura espanyola, veurem com es reflecteix en la vida del Sindicat. La manca de crèdit agrícola que féu que el mateix Sindicat hagués de fer emprèstits amb banques privades (Banc de Barcelona) a través de la Caixa Rural i el fet que per a construir l'edifici social i comprar maquinària no pogués acudir a les entitats financeres públiques com el Banco de España són petites mostres de manifestacions locals de problemes estructurals del camp català.

a) Mecanització

La compra de maquinària, que podia ser utilitzada per tots els socis i que es pagava amb el capital social generat per la venda d'adobs i les quotes dels associats, va ser un dels elements que de bon principi va caracteritzar la vida del Sindicat. L'adquisició d'una desgranadora de blat de moro (octubre de 1912), la decisió de comprar una màquina de batre sistema Ruston i una empacadora Emperor pel preu de 16.500 pessetes (juliol de 1913) o bé la compra d'un conreador Muratori (desembre de 1915) constitueixen exemples de com, gràcies a la creació de capital social, a través de la vida associativa, es va anar mecanitzant el camp de Sant Boi.

El capital a invertir en la màquina de batre era elevat i quatre socis benestants es van fer solidaris de la despesa «a fi de que la Junta no quedés compromesa amb aital compra». Aquí veiem un exemple del paper dinamitzador que la mitjana propietat, o la pagesia benestant, tenia dins la vida sindical i que, de retruc, també la beneficiava.

La màquina de batre omplí d'eufòria i optimisme els socis del Sindicat, el conreu de cereals era encara important i l'esclat de la Guerra Europea féu encara més útil la seva adquisició. Els mesos de juny, juliol i agost eren mesos de tràfec i brugit, però ben aviat es convertiren també en mesos de conflicte.

El primer problema que s'hagué de solventar fou el de l'energia que l'accionaria. El 1914, la Compañía de Fuerza y Riegos del Ebro estava fent la conducció d'electricitat a Sant Boi, però fins que l'era on s'instal·là la màquina no tingué cables a prop, el Sindicat no pactà cap acord amb la Companyia, ja que aquesta demanava molts diners per a la connexió.⁷ Finalment, l'any 1917, grà-

7. La companyia exigia 4.993 pessetes, que era el que es pressupostava pel quilòmetre de línia que separava l'únic transformador existent a Sant Boi de l'era del Sindicat; el Sindicat ho trobava exagerat, ja que argumentava que les dues batedores existents, una a l'Hospitalet —propietat del

cies a la instal·lació d'un transformador de la Companyia a prop de l'era del Sindicat fou possible l'entesa i la màquina de batre funcionà amb força. L'estiu de 1914 s'havia llogat a la casa Pasqual de Barcelona un locomòbil per a accionar la batidora. Els dos estius següents de 1915 i 1916, el Sr. Güell els deixà un locomòbil de 40 CV.⁸

Superat el problema energètic, es presentaren nous problemes. Mentre durà la Guerra Europea, el conreu cerealícol, majoritàriament de blat però també d'ordi, era profitós. La conjuntura bèl·lica féu augmentar el preu dels productes agrícoles i tot plegat féu que els jornals augmentessin. Mentre que el 1914, el jornalero que era responsable de la màquina cobrava 5 pessetes diàries, el 1920 en cobrava 11. Als anys següents els jornals s'estancaren o davallaren. Per la mateixa feina, el 1921 el jornalero responsable de la màquina cobrava 10 pessetes. La normalització del mercat interior de cereals féu que al cap d'uns anys, a partir de 1924, la màquina de batre no produís beneficis, fins que, finalment, l'estiu de 1929 deixà de funcionar i als anys següents es gestionà la seva venda.

b) L'experimentació i la introducció de nous productes

El Sindicat comptava amb una Comissió d'Experiments, animada per l'infatigable Josep Puig Villarrubias, que féu un treball de divulgació dels nous remeis per a les plagues del camp i tot el relatiu a l'arboricultura: insecticida per a combatre el cuc de les pomes (octubre de 1914), insecticida Guip per a combatre el pulgó de les faveres (novembre de 1912), el sofre líquid matisat i el sulfatitzador líquid Tardieu, el primer per al oidium i el segon per al mildiu, malalties que aquells anys afectaven la vinya de la comarca.

Aquesta comissió, s'encarregava de comparar la puresa dels adobs coneguts i l'efectivitat dels nous que es volien introduir al mercat. El mecanisme era senzill: la Comissió d'Experiments aplicava al camp d'experiments que tenia el Sindicat; o bé en algun camp d'un soci que ho necessités, les mostres gratuïtes que enviaven les cases comercials. A continuació emetia un informe que orientava l'actuació dels socis per tal d'aplicar el producte o rebutjar-lo. Vegem-ne uns quants exemples: al març de 1912, la casa Otto Meden volia introduir un nou adob, el nitrat de calci o de Noruega. La Comissió d'Experimentació fou responsable de comprovar prèviament els resultats abans de formalitzar la comanda. Durant el mes d'abril del mateix any, la Comissió va efectuar proves de plantes desconegudes a la comarca: el ricinus palmacristo i el girasol, ambdues demandades per la indústria. També va distribuir mostres a diversos socis de la casa Comptoir Parisien: la Robusgina o adob per a hortes, el lleixiu arborícola o insecticida líquid, l'ungüent Stop i Occilimaco. El novembre de 1914, Josep

---

Sr. Sabadell— i una altra a Gavà —creiem que ben segur era la del Sr. Balaguer— no havien pagat res d'instal·lació a la Companyia.

8. Santiago Güell i López, propietari de la Colònia Güell, gran industrial i fill del creador de la Colònia, Eusebi Güell.

Puig Villarrubias, responsable de la Comissió, certificava a la Junta Directiva que un assaig fet per ell de l'insecticida Guip núm. 2, pel juliol, per a combatre un cuc de les pomes, a l'octubre havia donat una collita sense malalties. Es conservava sense caure de l'arbre el 90% de la collita de pomes camoses. Aquestes proves i garanties prèvies eren molt volgudes pels pagesos, ja que, així, aminoraven el risc econòmic i de fracàs en provar nous productes químics o nous adobs, i, fins a cert punt, eren necessàries per tal de vèncer la desconfiança atàvica dels pagesos cap a les noves tècniques i els nous productes.

c) Els adobs

L'anàlisi d'aquestes activitats experimentals ens serveix d'introducció per a plantejar el problema dels adobs. Durant els primers anys de vida del Sindicat, les cases comercials de representació estrangera practicaven un veritable bombardeig en la lluita per a introduir nous adobs. Els anys següents observem la lluita de cases espanyoles per a guanyar-se el mercat i, finalment, a causa de la conjuntura creada per la Primera Guerra Mundial, la manca d'adobs —especialment de sulfat de coure— provocà una forta crisi d'abastiments. A Sant Boi sabem que, el 1913, els adobs orgànics, com fems i latrines, continuaven essent els dominants, però a poc a poc es començaren a utilitzar adobs inorgànics.⁹

Els primers anys de vida del Sindicat (1909-1911), els adobs minerals i productes químics més emprats eren els següents: superfosfats, sulfat de ferro, sulfats, sofre refí, sulfat de coure, nitrats, nitrats de sosa, kainita i sulfat de potassa. En arribar la Segona República, es féu una revisió de les existències d'adobs que tenia el Sindicat (juliol de 1931): 5 tones d'amoníac, 2 tones de potassa, 2 tones de fosfat de ferro, 1.900 quilos de superfosfat, 1.000 quilos de sulfat de coure, 720 quilos de sofre refí, 640 quilos de sofre floristella, 100 quilos d'arseniat de sosa, 50 quilos d'arseniat de plom d'adrogueria, 50 quilos d'arseniat de plom de primera i 2.500 quilos d'adobs orgànics.

Entre els adobs de la primera dècada del segle i els dels anys trenta observem globalment com el nitrats ha estat substituït per compostos amoniacals, la qual cosa indica que durant l'hivern l'explotació hortícola continuada s'havia accentuat, perquè els compostos amoniacals s'aplicaven durant aquesta estació i en treballs profunds, mentre que els nitrats es barrejaven en treballs superficials durant l'estiu. Aquesta substitució dels nitrats per compostos amoniacals també assenyala que els cereals havien estat desplaçats definitivament per l'horticultura. D'altra banda, la presència d'arseniats el 1931 significa que l'especialització de fruita havia incrementat la presència de productes antiparasitaris i insecticides en general.

El quadre que hem elaborat sobre la utilització d'adobs inorgànics i productes químics, entre 1909 i 1934, reflecteix aquests canvis i és suficientment il·lustratiu.¹⁰

9. ASASB, Enquesta enviada el 1913 per l'Institut Agricole International, Beauvais (Oise) al Sindicat Agrícola de Sant Boi de Llobregat.

10. Elaboració a partir dels lligalls corresponents de l'Arxiu del Sindicat Agrícola de Sant Boi. En alguns anys, falten mesos, per exemple, l'any 1910 no presenta dades de setembre a desembre.

Compres d'adobs inorgànics i productes químics (kg) (1909-1934)

<i>anys</i>	1909	1910	1915	1919	1929	1930	1932	1933	1934
Sulfat Cu	1.025	1.507	3.504,2	200					
Sulfat Fe	1.075	2.426	2.800	600	5.000	2.000			
Sofre ref	1.920	6.800	7.660	1.200					
Superfosf.	16.200	12.700	25.600	4.300					
Sulfat pot.	400								
Nitrat sosa	6.097	8.341	7.073	8.400	26.197	10.000			
Potassa		200							
Sulfat amoníac					13.160	6.780			
Clorus pot.					4.000	2.000			
Superfosf. cal.					29.000	3.000	68.000	57.000	24.000
Superfosf. os								11.000	20.000

Durant els anys de la Segona República, el superfosfat de calç fou l'adob inorgànic per excel·lència que desplaçà al sulfat amònic i al nitrat de sosa. La desaparició del sulfat de coure reflecteix la pèrdua d'importància de la vinya. Les parcel·les de secà dels pagesos del Sindicat dedicades a vinya foren substituïdes entre 1909 i 1920, a poc a poc, per fruiters de secà, cirerers i préssecs en el cas de Sant Boi. La utilització de superfosfats d'os als anys 1933-1934 enllaça amb la vella tradició de pols d'os, que les moles dels molins del Canal de la Infanta trituraven a mitjan segle XIX i també amb la recerca d'ossos que practicaven els pobres de la comarca.

Finalment, les dades de l'any 1919 resumeixen la conjuntura crítica que creà la Primera Guerra Mundial quant a abastiments d'adobs: la manca de sulfats i de potasses, adobs que s'importaven d'Itàlia, Anglaterra i Alemanya, desencadenà una veritable guerra comercial protagonitzada sobretot per la naixent indústria química espanyola que intentà canalitzar a favor seu la situació. Durant aquells anys, a la casa CROS SA, a la Sociedad Minera y Metalúrgica de Peñarroya i a les Salinas Marítimas de Bous de Port (Alacant), se'ls obrien unes expectatives d'abastiment del mercat espanyol en adobs inorgànics que no sabrien aprofitar, però que serviren per a plantejar el problema. Durant la conjuntura 1914-1919, totes aquestes cases es preocuparen d'escriure al president del Sindicat oferint-li els seus productes: les kainites d'Alacant, el sulfat de coure de Peñarroya, etc. També els agents comercials de cases estrangeres eren presents en la correspondència del Sindicat fent ofertes, com ara els representants de les potasses de Stassfurt o el sofre italià. La comunitat de primeres matèries de la Federació Agrícola Catalano-Balear també ofería diversos adobs inorgànics, espanyols i d'importació, i la Cambra Agrícola de l'Empordà ofería a bon preu sofre italià.¹¹

La crisi creada per la conjuntura bèl·lica trencà la relació comercial que el Sindicat mantenia des de la seva fundació amb J. Alesan, Guanós, Drogas i Azufres, casa on sempre havia comprat els adobs inorgànics i que, a més d'importar-

11. ASASB- Correspondència anys 1914-1919.

ne, tenia fàbrica pròpia al Poble Nou.¹² En el transcurs de l'any 1919, la fidelitat proveïdor-client s'havia començat a esquinçar. Així ho reflectia dolgut el Sr. Alesan en una carta.¹³

Durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera, la vida associativa caigué en l'esmoreïment. Aquest fet, sumat a la desorientació del mercat de productes agrícoles que seguí la postguerra, portà el Sindicat Agrícola de Sant Boi a una crisi, que, com ja hem indicat, a finals de la dècada dels anys vint es concretà en la disminució del nombre de socis, en la venda de la màquina de batre i en el tancament de la Caixa Rural, així com en la ruptura definitiva de la relació amb la casa Alesan, relació que la conjuntura 1914-1919 ja havia tornat precària. L'antiga casa Alesan, primer, únicament es queixava de no rebre encàrrecs del seu antic comprador, però, davant el silenci del Sindicat Agrícola, li trameté finalment un deute contret pel valor de 7.540 pessetes.¹⁴

L'abastiment d'adobs als anys 1928 i 1929 comença a fer-se a través de la Unió Química y Lluch SA i, sobretot, amb la Compañía Comercial Ibérica. La primera venia al Sindicat nitrats de calç —BASF alemany— i la segona, successora de Peñarroya, abastia el Sindicat de tota mena d'adobs.

d) Problemes de finançament: la Caixa Rural

Un altre problema que arrossegà la vida del Sindicat fou el del crèdit extern i el de la liquidesa de la Caixa Rural. El capital social del Sindicat, format de les entrades i les quotes dels socis, era petit, i quan hom es proposava objectius que exigien una forta inversió s'havia de recórrer a l'aval privat, tal i com ho feren quatre socis benestants per a oferir garanties al Banc de Barcelona perquè el Sindicat disposés de les 16.500 pessetes que calien per a comprar la màquina de batre. Cap entitat finacera pública no volgué aixoplugar la Caixa Rural de Sant Boi. Bertran i Musitu féu gestions davant del Banc d'Espanya, però, finalment, fou el Banc de Barcelona el que concedí el crèdit necessari.

La manca de crèdit era un problema estructural de l'agricultura catalana i, especialment, la manca d'entitats financeres dedicades al crèdit agrícola. Per tant, és lògic que el Sindicat Agrícola de Sant Boi donés suport a totes les campanyes que, diputats a títol personal o bé des del Servei d'Agricultura de la Mancomunitat, feien per a aconseguir un Banc Agrícola Català.

Per als membres del Sindicat Agrícola de Sant Boi, la creació d'una Caixa

12. ASASB- Lligall, 1914. El despatx era a Freixures 23 i la fàbrica al carrer Pere IV 250.

13. 28 d'abril de 1919. La casa P. Álvarez era la primera fàbrica d'adobs inorgànics de la comarca situada a l'Hospitalet i sembla que oferia adobs a més bon preu, però, segons Alesan, amb menys garantia.

14. En el Llibre d'Actes sembla que el Sindicat Agrícola fes esforços per a tornar els diners, però en cap moment no queda clar que el deute fos del tot cancel·lat. Aquesta casa també subministrava adobs a les terres de la Baronia del Papiol, i la situació deuria acabar de manera similar, ja que el lligall 72 de l'Arxiu de la Baronia del Papiol és molt explícit: *Cuentas de Juan Alesan, sequestrador de la Baronia del Papiol*.

Rural pròpia fou molt beneficiosa. Així, el Sindicat podia pagar per endavant els adobs i ajudar amb petits préstecs els socis pobres perquè poguessin adobar els seus camps. A la llarga, aquest sistema portà a l'endeutament del Sindicat, situació que s'agreujà quan la màquina de batre començà a generar pèrdues i, a més, es donaren de baixa socis que tenien dret a recuperar els seus diners en sortir. Quan la crisi fou irreversible, cap entitat financera pública no sortí en defensa de la petita Caixa Rural santboiana i, lògicament, s'hagué de clausurar. Mentrestant, durant els anys de la seva existència (1909-1929), la Caixa Rural del Sindicat ajudà a la millora de l'agricultura santboiana. Els comptes al descobert i els ajuts per a adobs foren una constant durant la vintena d'anys que la Caixa funcionà. Sense aquesta petita organització financera els petits pagesos difícilment haurien invertit tant en adobs i en maquinària com ho feren.

e) El conflicte de la inspecció del timbre

La llei de Sindicats Agrícoles, de 28 de gener de 1906, preveia exempcions fiscals de diversos tipus per als sindicats que es creessin: aranzels, timbre, etc. Ara bé, disposicions posteriors a la llei Aranzelària (20 març de 1906) suprimiren els avantatges que els sindicats tenien en relació amb la importació de maquinària, eines, llavors o bestiar, i el mateix succeí amb les exempcions dels impostos del paper timbrat per una modificació de la llei del Timbre.¹⁵

La interpretació d'aquesta modificació de la llei del Timbre fou polèmica al Sindicat de Sant Boi, a causa d'una inspecció que es féu el 8 de novembre de 1913. Mentre que el Sindicat de Sant Boi, l'advocat nomenat per al cas i tots els sindicats de Catalunya vinculats a la Federació Agrícola Catalano-Balear opinaven que la llei de Sindicats els dispensava de l'impost del timbre, l'inspector que visità el Sindicat de Sant Boi opinava que «s'han de reintegrar el llibre d'Actes, els papers de comptabilitat i els talonaris de quotes». La Junta Directiva, acollint-se a la llei de 1906 s'hi negà, però l'inspector argumentava que en aquest aspecte la llei era derogada a partir de gener de 1911 i que l'impost del timbre s'havia de pagar. El sindicat de Sant Boi, davant la situació creada per l'inspector, plantejà el problema a la FACB, i, conjuntament, acordaren que la llei de 1906 era vigent, nomenant el Sr. Joan Pardo Wherle —secretari de la FACB— com a advocat defensor del Sindicat. Es prengué l'acord d'advertir a tots els sindicats de la Federació Agrícola que si rebien visita d'un inspector del timbre es resistissin a pagar.

El juliol de 1914 es dictà sentència favorable al Sindicat de Sant Boi. La multa de 826 pessetes, així com el valor de la documentació per valor de 89,10 pessetes, que l'inspector del timbre Samuel Ruiz pretenia que el Sindicat abonés, no s'hagueren de pagar. El Sindicat Agrícola de Sant Boi edità la resolució per a deixar-ne pública constància, i, a més, agrair al senador Josep Elias de

15. MINISTERIO DE FOMENTO, Dirección General de Agricultura, Minas y Montes, *Memoria Descriptiva-estadística social agraria de las entidades agrícolas y pecuarias* (Madrid 1917), ps. 154-155.

Molins «per la seva interpel·lació al Govern per el compliment de la llei de Sindicats i també a la Federació Agrícola Catalana Balear per el parer que sobre el mateix assumpte repartí entre els sindicats».

f) Comercialització i transport

L'any en què nasqué el Sindicat, el 1909, Sant Boi no tenia encara línia fèrria; per tant, havia de portar les mercaderies amb carro fins a Barcelona o bé fins a l'estació de Cornellà. El dia 29 de desembre de 1912 una representació del Sindicat Agrícola assistia a la inauguració del ferrocarril.

El 1910, Sant Boi era l'únic poble del Baix Llobregat que tenia telèfon, la qual cosa servia per a compensar el relatiu aïllament que, fins aleshores, tingué pel fet de trobar-se a la banda dreta del riu i sense tren. A partir de 1912, a més del telèfon, el tren, i, amb ell, el telègraf, li serviran de mecanismes d'enllaç amb el mercat barceloní i, àdhuc, amb l'estranger, un cop trencat l'aïllament secular que el Llobregat imposava, només assuajat pel pont de Ferran Puig del Prat durant uns quants anys.

Els problemes de comercialització i transport que el Sindicat de Sant Boi hagué d'afrontar els podem agrupar en dos blocs: els relacionats amb el mercat barceloní i els vinculats amb l'exportació a Europa.

En relació amb el mercat barceloní, les reivindicacions del Sindicat santboià eren clares: que l'Ajuntament de Barcelona suprimís el dret de consum sobre fruites i hortalisses o, almenys, que evités els abusos que a vegades es cometien als burots i que engrandís l'espai destinat als pagesos santboians.

L'any 1911 esclatà un conflicte de transport: els camàlics no volien treballar els dies de festa; així ho decidiren en una reunió del mes de febrer. L'enfrontament no es resol·lia, malgrat les gestions que féu l'actiu soci Isidre Mirabent, que volia convèncer el diputat del districte per a posar-lo al costat dels fruiteraires. Segons ell, els fruits d'estiu es feien malbé de seguida i a vegades el seu transport no podia esperar ni un dia. Finalment, el governador civil i la Junta de Reformes Socials van prendre una resolució declarant que es podia treballar els dies festius quan fos necessari per a la comercialització de la mercaderia. Els pagesos productors havien guanyat la batalla.

La subhasta del transport de les mercaderies del Sindicat Agrícola de Sant Boi als mercats barcelonins era cada any un punt important a resoldre. De les condicions que es pactessin en sortien beneficiats tots. El Sindicat tenia una parada a la Boqueria on comercialitzava a la menuda mercaderia de tots els socis que era atorgada per subhasta pública, igual que el transport, a un dependent.

Els problemes de la venda al major i dels embalatges homologats començaren a preocupar més tard el Sindicat Agrícola, quan aquest començà a integrar-se al corrent exportador. A principis de segle, aquests problemes ja preocupaven els primers exportadors fruiteraires de la riba esquerra i durant la dècada 1910-1920 capficaven els homes de la Cambra Oficial Agrària del Baix Llobregat, associació dels grans propietaris de la comarca que vetllava pels interessos de l'ex-

portació de les fruites i les verdures del Baix Llobregat. Aviat el Sindicat Agrícola de Sant Boi començà a produir per a l'exportació i es va haver de plantejar aquestes qüestions.

g) L'exportació a Europa

Possiblement la primera onada d'exportació a Europa que precedí la fundació del Sindicat actuà com a esperó del seu naixement. El que sembla clar és que el seu naixement es realitzava amb voluntat de participar-hi, a fi de vèncer els obstacles que imposava l'aïllament de la riba dreta, sense bona carretera i sense tren, en relació amb les fruites de l'esquerra, de més fàcil accés al mercat barceloní i a l'europeu.

A partir de 1912 —any de l'arribada del tren—, quan la vida associativa es començava a consolidar i els pagesos del Sindicat podien gaudir dels primers resultats positius de la seva activitat cooperativa, començaren a plantejar-se de manera concreta els problemes vinculats amb l'exportació, procés impulsat intensivament per l'estirada exportadora que creà la conjuntura de la Primera Guerra Mundial.

La participació en l'exportació d'hortalisses i fruiters féu plantejar problemes relacionats sobretot amb el transport,¹⁶ però també amb la necessitat d'una guarderia rural, la qüestió dels embalatges,¹⁷ la preocupació per la modificació de la llei de Caça i els esforços per a millorar la quantitat i la presentació de la fruita baixllobregatina perquè tingués acceptació a l'estranger.

Acabada la Primera Guerra Mundial, l'activitat del Sindicat per a no perdre l'exportació fou intensa. Al mateix Sindicat es convocaren reunions d'exportadors de fruites,¹⁸ s'enviaren adhesions a una reunió que es realitzà al IACSI per a demanar la lliure exportació de la patata primerenca¹⁹ i es reberen visites com la que féu el Sr. Oliveres de Sant Feliu per parlar de l'exportació de fruiters a Londres.²⁰

Als anys trenta, la instal·lació de telèfon al mateix Sindicat respon a la represa del moviment exportador en alça.²¹ Durant aquells anys, Carles Martí assistia regularment a les reunions d'exportadors de fruites fresques i fomentava activitats que ajudaven a l'activitat exportadora, com ara l'exposició de fruites que se celebrà al Sindicat el juliol de 1931.

L'any 1932 començaren a existir dificultats per a l'exportació a França. Els contingents que comencen a imposar des de França, on hi arribava fruita baix-

16. ASASB-LLA, 1911. El Sr. Isidre Mirabent dóna compte d'una reunió d'exportadors de fruites el 26 de febrer de 1911 per parlar del problema del transport.

17. ASAB-LLA, 1912. El Sindicat de Sant Boi dóna suport als embalatges proposats pel IACSI el juny de 1912.

18. ASASB-LLA, 10 d'abril de 1921.

19. ASASB-LLA, 26 de novembre de 1927.

20. ASASB-LLA, 20 de gener de 1929.

21. ASASB-LLA, 15 de desembre de 1931.

llobregatina per Irun i per Portbou, afectaren negativament el Sindicat. En aquest context crític les gestions de la Unió de Sindicats Agrícoles de Catalunya ajudaren a solventar parcialment el problema. França era un important centre consumidor de carxofes santboianes i la restricció en l'exportació va ser la causa que els homes del Sindicat elaboressin una llista dels socis que en conreaven per saber-ne exactament l'estat de la producció i poder repartir equitativament les quantitats imposades per França. Alguns socis pensaven que s'havia obrat amb massa prudència, «cas de seguir l'actual estat de coses representaria la ruïna d'aquesta comarca». L'expert en exportació, el soci senyor Carles Martí, era, però, del criteri que s'havien de secundar les iniciatives dels sindicats del Prat i de l'Hospitalet, «principals interessats en aquest afer».

Malgrat les dificultats, l'any 1933 s'acordà de crear una marca pròpia del Sindicat. L'exportació de cireres i altres fruites feia d'estímul per a servir el gènere amb pulcritud «a fi que s'acrediti en els mercats estrangers».²² El Sindicat controlava la qualitat, oferia embalatges homologats i, a través de les reunions amb USA, participava en l'organització de l'exportació. Pagesos benestants, membres del Sindicat, com Miquel Ros, Josep Lladó i Pere Germès portaven la iniciativa en l'organització de l'exportació, procés del qual en sortiren beneficiats.

L'any 1933, els enciams i les carxofes s'exportaren, però menys del que els pagesos havien desitjat. L'any 1934, el contingent va ser més dur i, preveient la situació, hom accentuà les mesures de control de qualitat i presentació. L'individualisme i la particular concepció de la llibertat que tenien els pagesos feia que no acceptessin de bon grat aquestes mesures. El novembre de 1933, un soci cansat de la situació deia que aniria «directament amb el seu carro allà a on sigui amb la seva llibertat i responsabilitat». Hom acabava d'exigir als socis, per tal d'evitar abusos, que a més de les mujades de carxofes diguessin quants quilos de carxofes per mujada tenien.

L'any 1934, el Comitè de Fruïters i Verdures, seguint l'informe del soci Jaume Albareda que havia viatjat a l'estranger per organitzar l'exportació, facturà les fruites i les verdures per mitjà del Sindicat i tingué oberta l'oficina de l'USA a Portbou, des d'on es reexpedia al lloc de destinació. L'exportació col·lectiva era una realitat que organitzada a través dels sindicats cohesionava la vida dels pagesos de la comarca.

Els darrers anys de la República, malgrat les dificultats imposades per la política de contingents francesa, enllaçant amb l'experiència comercialitzadora barcelonina i amb l'exportació d'inicis de segle i de la Primera Guerra Europea, l'exportació de fruites i verdures baixllobregatines continuà i, fins i tot, els primers anys de la Guerra Civil, les carxofes, els enciams i les fruites de la comarca es vengueren a Europa.²³

22. ASASB-LLA, 19 de març de 1933.

23. FEDERACIÓ DE SINDICATS AGRÍCOLES DE CATALUNYA. Comarcal del Maresme, *Memòria, Exercici 1936-37* (Vilassar de Mar 1937). Malgrat que el títol sembla restrictiu al Maresme, inclou les dades d'exportació agrícola del Maresme i el Baix Llobregat.

3. ORGANITZACIÓ DE CLASSE O INTERCLASSISME?

Com hem observat més amunt el Sindicat Agrícola de Sant Boi presentava una composició social molt heterogènia, però era una associació de caràcter popular enfront d'organitzacions com la Càmera Agrícola Oficial del Bajo Llobregat, on trobem els rics hisendats de la comarca i els seus representants polítics, a més d'algun agrarista il·lustre i advocats i juristes barcelonins amb interessos territorials a la comarca. El fet que la gran propietat coordinés els seus interessos a través de la Càmera Oficial Agrària del Baix Llobregat no ens ha de fer oblidar que la pagesia mitjana i, fins i tot, la petita propietat i els parcers i els arrendataris, se sentien identificats, sovint, amb els objectius dels rics hisendats, que organitzaven campanyes per a autoprotegir-se del fisc, per a evitar l'augment de la contribució territorial o bé sol·licitar l'abolició de l'impost de consum.

Així les coses, bé podríem dir que a nivell de composició social, malgrat el caràcter més popular dels sindicats enfront les cambres, dins el Sindicat es donava un aiguabarreig interclassista que acollia des del pagès mitjà fins al petit parcer i el petit arrendatari. Malgrat que els objectius defensats fossin els plantejats pels grans propietaris, els sectors mitjans i més pobres de la pagesia participaven en les campanyes, com succeí en el cas del Sindicat de Sant Boi, perquè n'esperaven sortir beneficiats.

En arribar la Segona República, l'esclat del conflicte rabassaire i la polèmica jurídica entorn de la parceria, les dificultats en la comercialització —que lesionaren més la petita economia pagesa— i l'entrada en massa de petits pagesos al sindicat faran que les contradiccions entre els pagesos més pobres i els més rics aflorin i es plantegin obertament, malgrat que els pagesos benestants continuaven portant la iniciativa de la vida associativa. L'anàlisi d'un cas concret ens ajudarà a entendre l'hegemonia ideològica dels pagesos benestants que dirigien el Sindicat, que s'identificaven amb la visió dels problemes de l'agricultura catalana que tenia el IACSI, i, al mateix temps, esbrinar com la composició social heterogènia posarà en qüestió, en determinats moments, aquesta filosofia dominant recolzada en aliances verticals i beneïda pel IACSI.

Existien precedents dins la vida del Sindicat d'aquesta conflictivitat social emergent: durant el conflicte dels camàlics, el 1911, els homes del Sindicat de Sant Boi varen actuar com una veritable patronal. Una situació semblant, però més directa, es produí l'any 1918, quan els treballadors de la màquina de batre demanaren millor salari. L'any 1915, quan la màquina funcionava amb locomòbil, davant d'una demanda similar el Sindicat accedí. Era un estiu de molt tràfec. El 1918, el president del Sindicat no accedeix a elevar el jornal pactat de 6,5 pessetes jornal-batedor, en contra de les aspiracions dels jornalers que exigien cobrar 7 pessetes. En el conflicte hi intervingué la Societat de Jornalers de Sant Boi, la veritable organització de classe dels treballadors del camp assalariats, però no s'arribà a cap acord. El Sindicat contractà com a operaris uns valencians que treballaven a Viladecans, al preu marcat per la Junta de 6,5 pessetes. Aquest conflicte provocà una discussió en «termes bastant vius» dins el Sindicat. L'any

1920 es tornà a donar un conflicte similar, que se saldà amb l'acomiadament de l'encarregat de l'era, Pau Viles, que era, a més, membre de la Societat de Jornalers i estava a la Junta del Sindicat, i, més endavant, el setembre de 1921, se l'expulsà del Sindicat.

El Sindicat també es preocupava dels contractes d'arrendament dels seus socis. Pel febrer de 1913 va fer gestions perquè se li respectessin a un soci les millores d'un «camp que tenia arrendat el qual estava en venda». El setembre de 1918 es detectava malestar per actituds insolidàries entre els membres del Sindicat quan Josep Capdevila afirmava: «Hi ha alguns associats en el Sindicat que treballen per sostreure el terreny que conreuen altres associats [...]. El Reglament preveu que tots els socis tenen l'obligació de declarar davant de la Junta les condicions del contracte del terreny que tinguen pres en arrendament i que no hi havia cap soci que hagués fet aquesta declaració.»²⁴

L'any 1920, la quantitat de socis en descobert era gran, segons els revisors de comptes: «S'han cridat a tots els socis, però que no ha arribat el cas de arribar a la violència.» Mirabent recordava que ell, per aquest motiu, havia portat socis al jutjat. Altres socis deien que el problema greu era haver de pagar per endavant el gènere, perquè els socis que no podien pagar en sortien perjudicats. La crisi originada pels elevats preus dels adobs i la carestia existent durant la Primera Guerra Europea havia minat les relacions de convivència i tot eren desconfiances internes.

L'any 1922, durant la campanya pro-rabassaire, l'actitud del Sindicat era ambigua. Després d'una llarga discussió, s'acordà «veure amb simpatia el moviment d'aquesta campanya, però sense separar-se dels estatuts del sindicat, de les Entitats Federades de la Unió de Vinyaters i de la Federació Agrícola Catalana Balear». El malestar a l'interior del Sindicat anava en augment durant els darrers anys de la Dictadura. Pel setembre del 1926, tota la Junta Directiva va dimitir «*resentida por los ataques en generab*». Els anys de les vaques grasses havien passat, l'eufòria dels primers anys de la màquina de batre s'havia apagat.

L'any 1927 fou dels més conflictius i acabà amb la dimissió de l'administrador. Els socis compraven adobs fora, perquè creien que el Sindicat els venia massa cars. Es demanaren penalitzacions per a aquells qui no compressin els adobs al Sindicat, i, com a anunci d'un temps d'austeritat, se sol·licità que no es fes més el menjar del final del batre. L'agost de 1928 s'acordà que els càrrecs directius fossin rotatoris i obligatoris; a ningú no li feia il·lusió estar al davant d'una associació en crisi de la qual se n'havien anat bastants socis.

L'endeutament de molts pagesos amb la Caixa Rural, la manca de recursos financers externs i la reestructuració del mercat europeu després de la conjuntura de 1914-1919, a més de la carestia i l'elevat preu dels adobs, van començar a incidir negativament dins la vida del Sindicat i les diferents actituds dels socis es crispaven. La davallada del preu dels cereals, en un moment que s'havien pactat jornals alts per als batadors, acabà amb un dels símbols del Sindicat: el 1929 s'hagué de vendre la màquina de batre.

24. ASASB-LLA, 15 de setembre de 1918.

L'arribada de la República farà que el Sindicat rebi sang nova: més de vuitanta nous socis en un any. I provocarà que de controlar unes sis-centes hectàrees passés a controlar-ne més de vuit-centes, quasi la meitat del terme municipal. L'arribada dels *nous*, majoritàriament petits propietaris, desvetllà recels: els vells socis es queixaven del que devien els nous.

La discussió entorn de la Unió de Sindicats Agrícoles, del setembre de 1933, reflecteix l'heterogeneïtat en la composició social i les diferents concepcions de sindicat existents, polaritzades a l'entorn de plantejaments interclassistes i de plantejaments classistes radicals. Tòfol Rebull argumentava el seu vot en contra de l'adhesió a l'USA perquè creia que els seus integrants anaven en contra dels arrendataris i com que en el Sindicat «*hay mayoría de socios arrendatarios, el adherirse a la Unión es ir contra nosotros*». ²⁵ Aquesta intervenció va ser qualificada de *política* per alguns membres que recordaren a Rebull que quan el Sindicat es trobava adherit al IACSI els arrendaments es feien en millors condicions. Rebull es defensava dient que no volia fer política, però feia memòria que els senyors que van venir a demanar d'adhesió als USA eren col·laboradors de la Dictadura i que els USA només havien tingut en compte els interessos dels venedors a l'engròs en el moment de negociar amb l'Ajuntament de Barcelona. Si no, no s'hauria suspès la venda a la tarda en el mercat, que afavoria els petits comparets «que necessiten poder vendre la seva modesta collita a la menuda».

L'exportació encara es presentava bé l'any 1933 i això calmà els esperits: s'acordà adherir-se als USA tant per a canalitzar bé les vendes a l'estranger, com per a negociar els problemes de comercialització a Barcelona, ja que s'havia d'evitar que els llocs de fruita i verdura del mercat central fossin acaparats pels valencians, com començava a succeir. Si aquestes aspiracions no eren ateses, la Unió de Sindicats Agrícoles deia que «s'aniria a la vaga o sinó es deixaria per un temps de portar fruits a la ciutat». Tanmateix, Tòfol Rebull no estava convençut i sospitava que l'USA «té l'arma i nosaltres els cartutxos i els donem perquè dispari en contra l'arrendatari». La pluralitat d'actituds polítiques i la diversitat de la composició social dins els sindicats era, doncs, un fet palès.

Els desnonaments d'arrendataris l'estiu de 1935 tornaren a encendre l'ambient. Es féu una reunió amb molta concurrència en què sense cap vot en contra s'intentà cercar la fórmula perquè «no pugui cap propietari cometre ni tan sols un de dits abusos en cap company soci del nostre Sindicat [...], però que si es donés el cas, poguer comptar amb tots els socis perquè valent-se de tot lo que humanament pugui fer-se en legitima defensa poguem lograr tenir assegurada la terra que treballem que és la nostra vida i la dels nostres fills». ²⁶ L'escrit és dominat per una visió del sindicat com a grup de germanor i no com a casa de negoci. Amb aquest crit a la solidaritat per a evitar desnonaments, el Sindicat Agrícola de Sant Boi es col·locava al costat dels rabassaires, així com amb l'ad-

25. ASASB-LLA, 1 de setembre de 1933.

26. ASASB-LLA, 15 de juliol de 1935.

hesió a la Unió de Sindicats Agrícoles i amb la identificació amb la Càmera Oficial Agrària del Baix Llobregat o amb els postulats del IACSI ho havia fet a favor dels propietaris. Eren anys d'intranquil·litat i angoixa per al petit pagès no propietari, tant per motius econòmics com per la precarietat jurídica en què vivia, fos parcer o arrendatari.²⁷ Malgrat tot, hom pot afirmar que l'interclassisme, posat en qüestió en aquests moments puntuals de solidaritat horitzontal, continuava essent la ideologia hegemònica dins les classes pageses baixllobregatines, tot i que políticament, durant la Segona República, el seu comportament electoral es decantà cap a l'esquerra.

27. La publicació, el 1933, per la Generalitat de Catalunya d'*Els contractes de conreu a Catalunya*, reflecteix el malestar i la conflictivitat existents al camp català durant la Segona República.